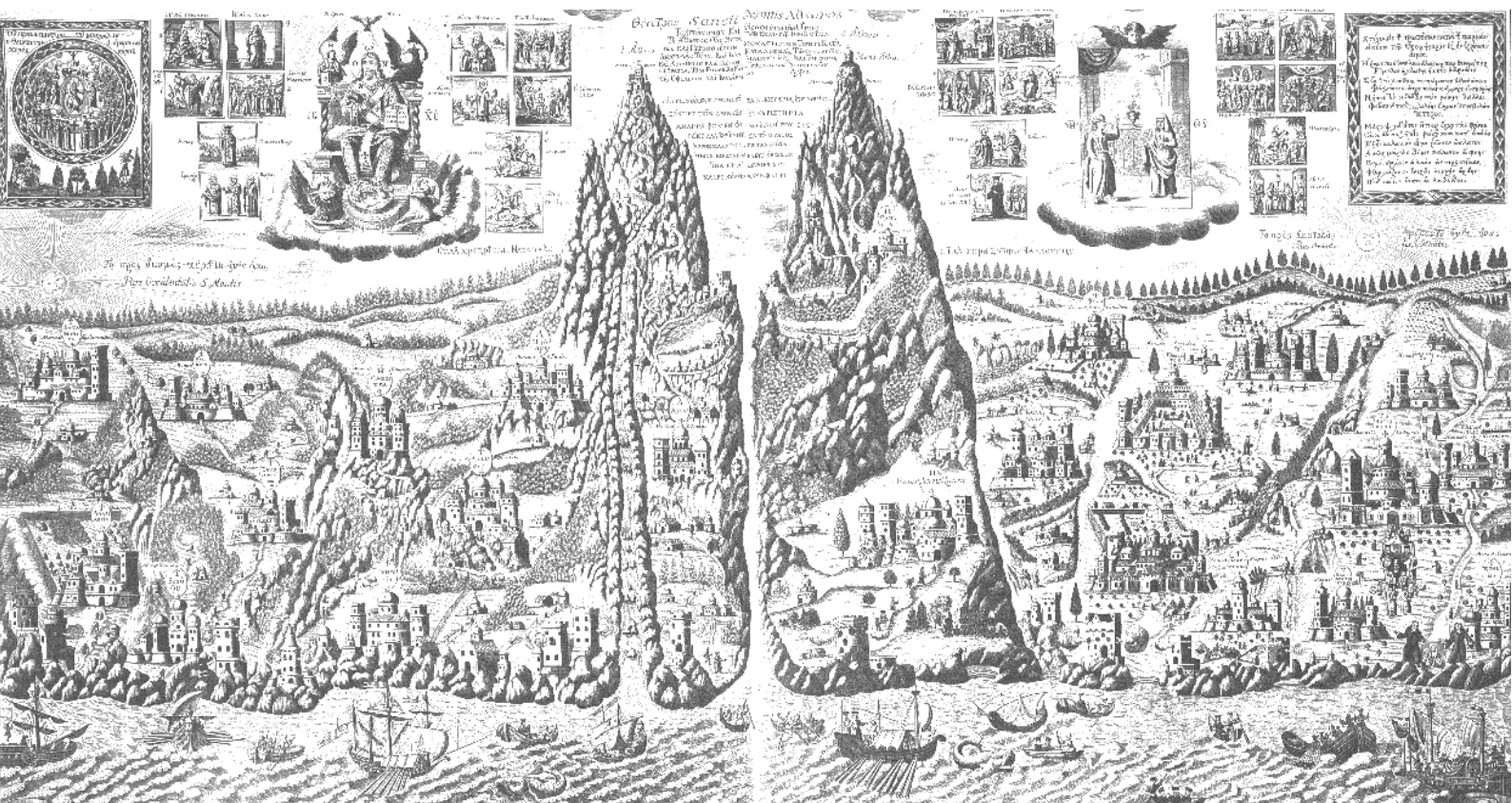

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

20 ΧΡΟΝΙΑ

Το Άγιον Όρος
στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασεως.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2021

Το 2021, συμπληρώνονται 200 έτη από την έναρξη της Επανάστασης της Εθνικής Παλιγγενεσίας του 1821. Σύσσωμο το έθνος των Ελλήνων (εντός και εκτός συνόρων) θα εορτάσει τη σημαντική αυτή επέτειο με πλήθος εκδηλώσεων και δράσεων.

Όπως είναι γνωστό, η εκδήλωση της Ελληνικής Επανάστασης στη Μακεδονία και ειδικότερα στη Χαλκιδική συγκίνησε σφοδρώς τους Αγιορείτες. Πολλοί άλλωστε από αυτούς, όπως ο δραστήριος Νικηφόρος Ιβηρίτης χαρτοφύλαξ, είχαν από χρόνια μυηθεί στη Φιλική Εταιρεία. Τον Μάιο του 1821, με πανηγυρική συνάθροιση στο ναό του Πρωτάτου, ο Άθως προσχώρησε στο κίνημα του Εμμανουήλ Παπά. Ωστόσο η Επανάσταση στο βορειοελλαδικό χώρο έληξε σύντομα και άδοξα και οι Αγιορείτες όμως κλήθηκαν να πληρώσουν το βαρύ τίμημα της συμμετοχής τους. Τουρκικά στρατεύματα εγκαταστάθηκαν στις μονές οι οποίες υποχρεώθηκαν να αναλάβουν τη συντήρησή τους. Έκτακτος βαρύτατος φόρος επιβλήθηκε συλλογικά και οι τακτικοί φόροι κατεβάλλοντο εις διπλούν. Τα μετόχια της Χαλκιδικής υπέστησαν βαριές ζημιές και η είσπραξη των εσόδων από τα προσοδοφόρα μετόχια της Μολδοβλαχίας διακόπηκε τουλάχιστον για μια πενταετία. Τα χρέη διογκώθηκαν, μεγάλος αριθμός μοναχών εγκατέλειψε το Άγιον Όρος, πολλές μονές βρέθηκαν σε κατάσταση ολοκληρωτικής ένδειας και αναγκάστηκαν να εκποιήσουν μεγάλο αριθμό κειμηλίων, αν και τα πολυτιμότερα από αυτά φυγαδεύτηκαν στα νησιά της επαναστατημένης Ελλάδος, ενώ ο αριθμός των μοναχών μειώθηκε δραματικά. Κανένα μεγάλο έργο οικοδομικό ή καλλιτεχνικό δεν πραγματοποιείται στα 10 χρόνια της δυσπραγίας. Τα μέτρα κατά του Αγίου Όρους ήρθαν το 1830.

Η Αγιορειτική Εστία θεώρησε χρέος της να συμμετάσχει ενεργά στους εθνικούς εορτασμούς και μέσω του δικού της προγράμματος δράσεων και εκδηλώσεων να προβάλει μια πολύ ιδιαίτερη πτυχή της Αθωνικής ιστορίας, αυτή της συμμετοχής του Αγίου Όρους στην Ελληνική Επανάσταση, που δεν είναι γνωστή στο ευρύ κοινό. Στην προσπάθεια αυτή, εξαιρετικά σημαντική θα είναι η συμβολή δύο φορέων της πόλης μας, με τους οποίους θα συνεργαστούμε για την υλοποίηση των εκδηλώσεων μας. Αναφερόμαστε στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, έναν εκ των κορυφαίων επιστημονικών οργανισμών της Ελλάδος, με την οποία θα συνδιοργανώσουμε το Διεθνές Συνέδριο, και την Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους, με την οποία θα

συνδιοργανωθεί Έκθεση με αντικείμενα του Αγίου Όρους και της Χαλκιδικής, όπως περιγράφεται κατωτέρω.

Για το λόγο αυτό, το Διοικητικό Συμβούλιο της Αγιορειτικής Εστίας, με την υπ' αριθμ. 9/187/18.2.2019 απόφαση του, συγκρότησε Επιστημονική - Οργανωτική Επιτροπή, στην οποία και ανετέθη το έργο της σύνταξης και υποβολής του προγράμματος εορτασμού της επετείου.

Τα μέλη της εν λόγω Επιτροπής είναι τα εξής:

Πρόεδρος

Κρίτων Χρυσοχοϊδης, Ομότιμος Δ/ντής Ερευνών Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

Μέλη

Γέρων Συμεών Διονυσιάτης, Α' Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. της Αγιορειτικής Εστίας

Ιερομόναχος Φιλόθεος Κουτλουμουσιανός, Τακτικό μέλος του Δ.Σ. της Αγιορειτικής Εστίας

Ιερομόναχος Θεόφιλος Παντοκρατορινός, Τακτικό μέλος του Δ.Σ. της Αγιορειτικής Εστίας

Βασίλειος Πάππας, Πρόεδρος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Δικηγόρος, Δρ Ιστορίας

Συμεών Πασχαλίδης, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Φωκίων Κοτζαγεώργης, Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Ιωακείμ Παπάγγελος, Δρ Αρχαιολόγος

Δημήτριος Λιάκος, Δρ Αρχαιολόγος / Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους

Νικόλαος Μερτζιμέκης, Δρ Αρχαιολόγος / Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους

Μετά τη συνεδρίαση της Επιστημονικής Επιτροπής, τα μέλη της αποφάσισαν το γενικό πλαίσιο των εορτασμών, προτείνοντας συγχρόνως την διοργάνωση

των κατωτέρω εκδηλώσεων υπό τον γενικό τίτλο «Το Άγιον Όρος στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης»:

Α. Οργάνωση Διεθνούς Συνεδρίου με την συμμετοχή Ελλήνων και ξένων εισηγητών.

Μετά από έγκριση του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, το Διεθνές Συνέδριο θα συνδιοργανωθεί από την Αγιορείτική Εστία και την Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών και θα λάβει χώραν το Φθινόπωρο του 2021 στους χώρους της Ε.Μ.Σ.

Β. Έκδοση Αφιερωματικού Τόμου για την συμβολή του Αγίου Όρους στην Ελληνική Επανάσταση, αλλά και την αθωνική πραγματικότητα της εποχής. Στόχος των επιστημονικών συμβολών του τόμου είναι να αναδειχθούν μέσα από δημοσιευμένα και ανέκδοτα ιστορικά τεκμήρια όλες οι πτυχές της συμμετοχής των Αθωνιτών στο κοσμοϊστορικό γεγονός, η δράση τους εντός και εκτός Αγίου Όρους και οι ποικίλες συνέπειες της συμμετοχής σε αυτήν. Προς βαθύτερη και καθολικότερη κατανόηση και ερμηνεία του γεγονότος προτείνεται το πλαίσιο της έρευνας και των επιμέρους συμβολών να επεκταθεί και στα αθωνικά ιστορικά συμφραζόμενα της αμέσως προεπαναστατικής και μετεπαναστατικής περιόδου.

Γ. Φωτοαναστατική έκδοση μιας παλαιάς έκδοσης που να αφορά την περίοδο της Επανάστασης στο Άγιον Όρος.

Η επιλογή της Επιστημονικής Επιτροπής, είναι η έκδοση ενός *variorum* με άρθρα και κείμενα που έχουν γραφτεί κατά το παρελθόν και αφορούν σε συγκεκριμένες πτυχές της ιστορίας και συμμετοχής του Αγίου Όρους στην Ελληνική Επανάσταση. Το εισαγωγικό κείμενο της έκδοσης θα είναι του κ. Κρίτωνος Χρυσοχοΐδη, Προέδρου της Επιστημονικής Επιτροπής και ομότιμου Δ/ντή Ερευνών Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.

Δ. Έκθεση με θέμα την περίοδο της Επανάστασης στο Άγιον Όρος με αντίστοιχο Κατάλογο, εμπλουτισμένο με κείμενα πρωτότυπης έρευνας για την εποχή.

Αρχικός στόχος είναι η παρουσίαση αντικειμένων και εικόνων της περιόδου από 1800 έως το 1830, τα οποία να προέρχονται από το Άγιον Όρος αλλά και από άλλες περιοχές της Χαλκιδικής. Η έκθεση θα συνδιοργανωθεί με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους.

Ε. Έκθεση και έκδοση στην οποία θα παρουσιάζονται οι νεομάρτυρες του Αγίου Όρους της περιόδου της Ελληνικής Επανάστασης και όχι μόνο. Η έκθεση θα συνοδεύεται από πρωτότυπα έργα σύγχρονων ζωγράφων και αιογράφων τα οποία ακολούθως θα αποτελέσουν υλικό για την έκδοση.

Τόσο ο Αφιερωματικός τόμος, όσο και το Συνέδριο αλλά και η Έκθεση, με την θεματολογία τους θα μπορούσαν να συμβάλουν σε μία συνθετική, κατά το δυνατόν, απάντηση στα ερευνητικά αιτούμενα που σχετίζονται με το Άγιον Όρος στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης. Τα ανωτέρω αιτούμενα θα μπορούσαν να ενταχθούν στις κάτωθι ενδεικτικές θεματικές ενότητες:

1. Η Επανάσταση του 1821 στο Άγιον Όρος:

Η γενική εικόνα του Αγίου Όρους προ της Επανάστασης, η κήρυξη της Επανάστασης στον Άθω, τα επαναστατικά γεγονότα και οι άμεσες συνέπειές τους. Η αθωνική επαναστατική προσωπογραφία. Η στάση των αλλογενών μοναχών έναντι της Επανάστασης.

2. Οι συνέπειες της Επανάστασης για το Άγιον Όρος και τις Οθωμανικές αρχές:

Η διαμόρφωση των σχέσεων του Αγίου Όρους με τις οθωμανικές αρχές. Οι οικονομικές συνέπειες. Η δημογραφική κατάσταση, η διασπορά των μοναχών και οι συνέπειές της. Η σχέση των μονών με τα ανά τα Βαλκάνια μετόχια τους.

3. Άγιον Όρος και επαναστατημένη και ελεύθερη Ελλάς (1821-μέσα δεκαετίας 1830).

4. Η «εσωτερική» ιστορία του Αγίου Όρους:

Η εσωτερική οργάνωση και οι θεσμοί λειτουργίας του Κοινού και των ιερών μονών (μετά την έκδοση του Τυπικού του πατριάρχου Γαβριήλ Δ΄ του 1783). Η σχέση του Αγίου Όρους με την Μεγάλην Εκκλησίαν.

5. Ο πνευματικός βίος:

Θεολογικά ρεύματα και ασκητικές μορφές στα χρόνια της Επανάστασης. Η Αθωνική αγιολογία και ιδίως το φαινόμενο των νεομαρτύρων πριν, κατά και μετά την Επανάσταση.

6. Η λογιосύνη στο Άγιον Όρος στα χρόνια της Επανάστασης:

Αθωνίτες λόγιοι, πνευματική-συγγραφική παραγωγή, καλλιγραφική δραστηριότητα, βιβλιοθήκες, η παιδεία στο Άγιον Όρος, αγιορειτική μελουργία.

7. Ο δομημένος χώρος του Αγίου Όρους:

Αρχιτεκτονική επισκόπηση των μονών και των εξαρτημάτων τους καθώς και του οικιστικού συγκροτήματος των Καρυών στα πρώτα 30 χρόνια του 19ου αιώνα, οικοδομικές δραστηριότητες στα επαναστατικά χρόνια.

8. Η τέχνη στον Άθω στα επαναστατικά χρόνια:

Ζωγραφική: μνημειακή ζωγραφική, φορητές εικόνες, γλυπτική, άλλες τέχνες και τεχνίτες (εργαστήρια μεταλλοτεχνίας, χαρακτικής, ωρολογοποιΐας κλπ.). Οι περιπέτειες των αγιορειτικών κειμηλίων κατά τα επαναστατικά χρόνια.

9. Η σχέση του Αγίου Όρους με την Χαλκιδική και την Μακεδονία κατά την περίοδο της Επανάστασης (προεπαναστατικά και επαναστατικά χρόνια).